



THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014 – 2022):

historical, political,
cultural-educational,
religious, economic,
and legal aspects



Collective scientific monograph

2022



Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University



Center for Ukrainian and European Scientific Cooperation

**THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR
(2014–2022): HISTORICAL, POLITICAL,
CULTURAL-EDUCATIONAL, RELIGIOUS,
ECONOMIC, AND LEGAL ASPECTS**

Scientific monograph

Riga
Latvia
Baltija Publishing
2022

*Recommended for printing and distribution via Internet
by the Academic Council of Baltic Research Institute
of Transformation Economic Area Problems according
to the Minutes № 4 dated 31.05.2022*

EDITORIAL BOARD:

Bodak Valentyna Anatoliivna – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Rector, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University;

Pantiuk Mykola Pavlovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice Rector for Research, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University;

Haliv Mykola Dmytrovych – Doctor of Pedagogical, Professor, Dean of the Faculty of History, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University;

Ilnytskyi Vasyl Ivanovych – Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University;

Vikhliaiev Mykhailo Yuriiiovych – Doctor of Law, Professor, Director, Center for Ukrainian and European Scientific Cooperation.

The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 1436 p.

CONTENTS

ECONOMY, MANAGEMENT, TECHNOLOGY

Alekseyenko L. M., Tulai O. I., Alekseyenko M. D. MODERN TRENDS IN LABOR MIGRATION IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES.....	1
Antonenko V. M. SUSTAINABILITY AND SECURITY OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE – THE ECONOMIC COMPONENT OF ITS VICTORY.....	9
Barabash L.V. VECTORS OF HARMONIZATION OF THE TAX SYSTEM OF UKRAINE IN THE PRE-WAR, WAR AND POST-WAR.....	18
Barvinok N. V., Barvinok M. V. THE INFLUENCE OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON TOURISM IN UKRAINE AND THE PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT IN THE FUTURE.....	24
Bohashko O. L. RECOMMENDATIONS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF INNOVATION ACTIVITIES OF ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	33
Vynnychuk R. O., Rubakha N. V. EXTERNAL MIGRATION IN UKRAINE AS A RESULT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR 2014-2022: MIGRATION TRENDS, LEGAL REGULATION AND INTEGRITY.....	37
Vivchar O. I., Drakokhrust T. V., Shatarskyi A. SECURITY OF A COUNTRY'S PRIVATE MILITARY COMPANY: A NETWORK APPROACH TO ORGANIZATIONAL AND LEGAL CONTEXTS.....	47
Wozniak S. M., Demeshok O. O., Andriyanova N. M., Shpura M. I. ECONOMIC ASPECTS OF HYBRID WARFARE.....	51
Hulak O. V., Holovii L. V. WORLD FOOD CRISIS AS AN INDIRECT CONSEQUENCE THE WAR IN UKRAINE: ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS.....	64
Hurenko A. V. THE ROLE OF BUSINESS CONSULTING SUPPORT DURING THE MILITARY STATE IN UKRAINE.....	73
Danylina S. O. UKRAINE'S LABOR MARKET IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION AND MARTIAL STATUS.....	80
Dankevych V. Ye., Dankevych Ye. M., Naumchuk V. V. GLOBAL FOOD SECURITY: RISING PRICES AND THE DANGER OF FAMINE IN THE MIDDLE EAST AND NORTH AFRICA.....	87
Dotsenko I. O. STRATEGIC MANAGEMENT OF ACTIVITIES OF UKRAINIAN BUSINESS ENTITIES UNDER CONDITIONS OF MARITIME.....	92
Zhuk O. S., Pashkuda T. V. MANAGEMENT OF WORK EFFICIENCY AT THE ENTERPRISE IN WAR CONDITIONS.....	97

Zapotichna R. A. AN OVERVIEW OF REASONS FOR THE EXODUS OF MULTINATIONAL BANKS AND CORPORATIONS FROM THE RUSSIAN MARKET OVER RUSSIA'S INVASION OF UKRAINE.....	103
Zayukov I. V. ASSESSMENT OF POTENTIAL ECONOMIC LOSSES OF HUMAN RESOURCES THROUGH MILITARY ACTION IN EASTERN UKRAINE.....	110
Ivanova V. V. STATE ECONOMIC POLICY AND CORPORATE PATRIOTISM IN STRATEGIC MANAGEMENT: WAR AND POSTWAR PERIOD.....	119
Kolisnychenko T. O. DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ELECTRONIC COMMERCE IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	127
Kolisnychenko T. O. FRANCHISING IN RESTAURANT BUSINESS MANAGEMENT IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	137
Kolomiets P. V. TAX SECURITY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF REFORM OF FINANCIAL DECENTRALIZATION AND MILITARY REALITIES.....	143
Konstantynovskyi L. L. CHANGES OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF RETAIL ENTERPRISES AT THE BEGINNING OF RUSSIAN INVASION IN UKRAINE IN 2022	151
Kotsiurubenko G. M. ECONOMIC DIMENSIONS AND FEATURES OF THE FORMATION OF SOCIAL INEQUALITY IN THE CURRENT CONDITIONS OF FINANCIAL POLICY IN UKRAINE.....	160
Koshova S. P. SPACE INDUSTRY IN THE CONDITIONS OF RUSSIA'S FULL- SCALE INVASION IN UKRAINE.....	172
Kulyk V. A., Dagmar Škodová Parmová RISK MANAGEMENT THROUGH THE PRISM OF UKRAINIAN ECONOMIC RECOVERY.....	181
Kushnirenko O. M., Gakhovych N. G. SECTORAL VECTORS OF UKRAINE'S POST-WAR RECOVERY.....	186
Lohvyn A. V. TAXATION DURING MARITIME: PROBLEM ISSUES.....	196
Makarenko N. O., Lyshenko M. O. FORMATION OF AGROLOGISTIC HUBS IN WAR-TERMS AS A MEANS OF INCREASING THE EFFICIENCY OF MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES.....	204
Matviichuk L. O. TAX INSTRUMENTS OF ECONOMIC REGULATION IN MARTIAL LAW.....	211
Nebrat V. V., Kurbet O. P., Bodnarchuk T. L. EDUCATIONAL MOBILITY IN TIME OF WAR: RISKS OF HUMAN POTENTIAL'S LOSSES IN UKRAINE	218
Oleksenko L. V. ASPECTS OF INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT NATIONAL INNOVATION SYSTEM DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014-2022).....	224

Osipova A. A. ASPECTS OF IMPLEMENTATION OF STATE SUPPORT FOR AGRICULTURAL PRODUCTION IN UKRAINE.....	239
Perehuda Yu. A. ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AND THE CONSEQUENCES OF OVERCOMING IT.....	244
Petrukha S. V., Petrukha N. M., Krupelnytska O. L. SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS AND TRIGGERS FOR THE GOVERNMENT FINANCE MODERNIZATION.....	252
Pozdnyakov Yu. V. METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF DAMAGE VALUE ASSESSMENT IN INTERNATIONAL EVALUATION STANDARDS.....	264
Roik O. R., Pankiv N. Ye. TOURISM BUSINESS OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: NEW CHALLENGES AND REALITIES.....	276
Riabinina N. O. BIFURCATION OF THE UKRAINIAN ECONOMY IS THE MOST IMPORTANT STRATEGY OF VICTORY.....	287
Semencha I. Ye., Ilchenko H. S. PAST, PRESENT, AND FUTURE DEVELOPMENT OF INVESTMENT IN UKRAINE.....	295
Sytnyk Yo. S. NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: TRENDS, CHALLENGES AND TASKS.....	301
Tkachuk N. M. FEATURES OF FINANCING DEFENSE OF UKRAINE EXPENDITURE.....	313
Tomilova-Yaremchuk N. O., Khomiak N. V., Krupa N. M. TAXATION OF PERSONAL INCOME IN UKRAINE DURING THE WAR.....	324
Tulush L. D., Leontovych S. P., Radchenko O. D. STATE REGULATION OF FINANCIAL SECURITY UNDER MILITARY CONDITIONS.....	331
Khoma I. B. THEORETICAL AND APPLIED ASPECTS OF THE INFLUENCE OF FULL-SCALE WAR ON THE STATE OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES AND THE OCCURRENCE OF BUSINESS CONFLICTS.....	339
Khomutenko V. P., Khomutenko A. V. UNTARGETED USE OF BUDGET FUNDS IN THE CONDITIONS OF WAR CHALLENGES: PROBLEMS OF CONDUCTING FORENSIC EXPERTISE.....	350
Chaliuk Yu. O. GLOBAL SOCIO-ECONOMIC IMPLICATIONS OF THE RUSSIA-UKRAINE WAR.....	357
Chernega O. M. DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF REPUTATIONAL MANAGEMENT OF A TOURIST DESTINATION IN WARTIME.....	365
Chekhovska M. M. UKRAINE IN THE LIGHT OF CHANGING THE WORLD ORDER.....	372
Shandrivska O. Ye. TRANSFORMATION OF THE UKRAINIAN TRANSPORT CARGO SYSTEM IN WAR CONDITIONS.....	378

Shatskaya Z. Ya. WAYS OF RESTORING ENTREPRENEURIAL STRUCTURES OF KEY SPHERES OF ECONOMY IN THE POST-WAR PERIOD.....	387
Yurynets Z. V., Yurynets R. V. ASSESSMENT OF PERSONNEL EDUCATIONAL COMPETENCIES ON THE PERFORMANCE OF HOTEL BUSINESS ACTIVITY AND PROJECT IMPLEMENTATION UNDER THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	397
Yaroshevych N. B., Kondrat I. Yu. ANALYSIS OF THE IMPACT OF RUSSIAN AGGRESSION ON THE FORMATION OF SOURCES OF BUDGETARY RESOURCES FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION IN UKRAINE.....	406

HISTORY

Artimyshyn P. I., Solar I. Ya. THE "NOVOROSIA" PROJECT IN THE CONTEXT OF THE MODERN RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	414
Benchuk V. O., Trofymovich V. V. HYBRID AGGRESSION OF RUSSIA AGAINST UKRAINE ON THE EXAMPLE OF DONETSK REGION (2014–2022).....	424
Bila S. Ya., Hrytsenko H. Z. RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: HISTORICAL CONCEPTS.....	434
Voloshko O. O. FALSIFICATION OF THE HISTORY OF UKRAINIAN STATEHOOD OF 1917–1922 AS ONE OF THE IDEOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE MILITARY AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION IN UKRAINE 2022.....	444
Hai-Nyzhnyk P. P. RUSSIAN-UKRAINIAN WAR – WAR FOR LIFE (2014–2022): PERIODIZATION.....	452
Hai-Nyzhnyk P. P. OCCUPATION AND ANNEXATION OF CRIMEA BY THE RUSSIAN FEDERATION IN 2014: AN ACT OF AGGRESSION, HISTORICAL AND LEGAL FALSIFICATION AND INTERNATIONAL CRIME.....	466
Hlibischuk M. V., Ilnytskyi V. I., Starka V. V. “UKRAINIANS AND RUSSIANS ARE ONE NATION”: INFLUENCE OF THE IDEOLOGY OF THE WHITE MOVEMENT OF THE SOUTHERN RUSSIA ON THE WORLDVIEW OF V. PUTIN.....	477
Horbachyk O. O., Kozii O. I. THE POSITION OF THE LEADING ASIAN COUNTRIES ON THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR OF 2022. ON THE EXAMPLE OF JAPAN, SOUTH KOREA AND THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA.....	484
Horiunova Ye. O. CRIMEA FRONT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014-2022).....	492
Gulyma O. P., Muravskiy O. I. «CRIMEA SPRING»: MILITARY AND POLITICAL AND INFORMATION ASPECTS OF THE RUSSIAN FEDERATION OCCUPATION OF THE PENINSULA.....	500
Kalishchuk O. M. UKRAINE AND LITHUANIA – LATVIA – ESTONIA: RUSSIAN CONTEXT.....	508
Kaliaiev A. O., Pidshybiakin S. V. DEBALTSEVE'S "CAULDRON" IN UKRAINIAN PUBLIC DISCOURSE.....	515

Kyrydon A. M., Troian S. S. THE CIVILIZATION WAR 2014-2022: THE NATIONAL LIBERATION WAR OF UKRAINE IN XXI CENTURY (theoretical discourse).....	523
Kostiuk O. A., Sheptytska L. B. THE IDEOLOGEME OF THE «RUSSIAN WORLD» (RUSSKIY MIR) IN THE FOREIGN POLICY OF THE RUSSIAN FEDERATION IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE.....	535
Kotliar Yu. V. MYKOLAIV – 2022: HISTORICAL ANALOGIES OF MARCH EVENTS.....	545
Kotoulas Ioannis E. RUSSIA AS A REVISIONIST STATE AND THE 2022 INVASION OF UKRAINE.....	551
Krasivskiy O. Ya., Puida R. B. OCCUPATION OF THE CRIMEA PENINSULA BY THE RUSSIAN FEDERATION: REACTION OF UKRAINIAN POLITICAL PARTIES AND POLITICAL ELITE.....	557
Kutska O. M., Gerus O., Kutska K. CULTURAL AND HISTORICAL HERITAGE IN THE CONDITIONS OF WAR: EXPERIENCE OF RUSSIAN-UKRAINIAN CONFRONTATION (2014–2022).....	564
Lukianchenko S. V., Martsinko N. M. WAR OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE: ECONOMIC FRONT (2014–2021).....	578
Masnenko V. V., Telvak V. V. HISTORICAL CONSCIOUSNESS AND MEMORY POLITICS ON THE UKRAINIAN TERRITORIES TEMPORARY OCCUPIED BY THE RUSSIAN FEDERATION (2014-2022).....	586
Medvid O. V. POLISH PRESS ABOUT THE BEGINNING OF THE UKRAINIAN-RUSSIAN WAR: ACCORDING TO THE NEWSPAPER "WYBORCZA.PL" (APRIL – AUGUST 2014).....	599
Mieliekiestsev K. I. ON THE ORIGINS OF GEOPOLITICAL AND INFORMATION WARFARE PREPARATIONS FOR THE WAR AGAINST UKRAINE BY THE RUSSIAN FEDERATION IN THE PIVOTAL MOMENTS OF THE CONTEMPORARY RUSSIAN-UKRAINIAN RELATIONS.....	604
Nikolaiuk T. A. REFUSAL OF THE VIEWS OF THE MODERN RUSSIAN POLITICAL ELITE ON THE NATIONAL-ETHNIC AND HISTORICAL UNITY OF RUSSIANS AND UKRAINIANS.....	612
Olitskyi V. O. «NO ONE WITH BLOOD ON THEIR HANDS MAY HOLD THE CHALICE OR THE SHEPHERD’S STAFF»: REACTION OF THE RUSSIAN ORTHODOX CHURCH TO THE MILITARY AGGRESSION OF 2022 OF RUSSIA AGAINST UKRAINE.....	621
Popov V. Zh. DAILY LIFE OF THE URBAN POPULATION OF UKRAINE IN 1917–1920, AND A CENTURY LATER.....	630
Popp R. P. HUMANITARIAN INITIATIVES OF THE WORLD CONGRESS OF UKRAINIANS IN AID TO UKRAINE (2014–2021).....	637
Svynarenko N. O. IMPLEMENTATION OF RUSSIAN STATE DOCTRINES IN EDUCATION IN THE TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORIES OF DONETSK AND LUHANSK REGIONS (2014–2022).....	646

Sytnyk O. M., Balanovsky Ya. M. IDEOLOGICAL ORIGINS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR 2014-2022.....	654
Sukhobokova O. O. POLITICAL AND MILITARY ASSISTANCE OF THE BALTIC STATES TO UKRAINE IN THE FIRST MONTHS OF FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	661
Tolstov S. V. THE EXISTENTIAL MEANING OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	671
Fedorenko M. O., Synchak B. A. INFORMATION BRIDGEHEAD «HOT» STAGE OF THE RUSSIAN MILITARY INVASION IN UKRAINE 2022.....	678
Kharuk A. I. CRIMEA AS AN «UNsinkABLE AIRCRAFT CARRIER»: THE ROLE OF THE PENINSULA IN THE AGGRESSION AGAINST UKRAINE.....	684
Khomitsky V. R. INSTITUTE OF CHAPLINERY IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN THE PERIOD 2014–2022.....	690

CULTURE, ART, EDUCATION

Bodak V. A., Fylypovych L. O. CULTURAL LOSSES OF UKRAINE IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014–2022 YEARS): ACTUALIZATION OF THE PROBLEM.....	696
Haiuk I. Ya. ROOTS OF EVIL: UKRAINIAN STATEHOOD IN THE CONTEXT OF THE IMPERIAL DISCOURSE OF RUSSIAN GEOPOLITICS.....	702
Dutchak V. H. FROM THE MUSIC OF MAYDAN TO THE MUSIC OF WAR: UKRAINIAN PHENOMENON.....	716
Domin O. A., Zahurskyi O. M., Zahurska S. M. PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS IN TRANSPORT TECHNOLOGIES DURING MARTIAL LAW.....	726
Kondratova L. H. ORGANIZATION OF DISTANCE LEARNING IN CONDITIONS OF MARITIME.....	734
Kostyshyn N. S., Yakovets T. A. APPLICATION OF PSYCHOLOGICAL INSTRUMENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS FOR THE ADAPTATION OF STUDENTS DURING THE WAR.....	741
Kretov P. V., Kretova O. I. TRANSFORMATIONS OF SOCIO-POLITICAL ACTION IN THE CULTURAL AND EDUCATIONAL SPACE OF UKRAINE: THE EXPERIENCE OF WAR.....	745
Molchko U. B. ARTISTIC HONOR OF MODERN FIGHTERS FOR INDEPENDENCE IN THE WORKS OF STRYSK ARTISTS.....	751
Muliarchuk Ye. I. ETHICS OF PEACE: EQUALITY – JUSTICE – HUMANITY.....	761
Mukhina L. Ya. EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN CONDITIONS OF MARTIME: THE VIEW OF A PSYCHOLOGIST-TEACHER.....	766

Naumenko N. V. THE VISIONARY NATURE OF STING'S SONG LYRICS IN THE CONTEXT OF THE 2014–2022 WAR.....	771
Peretiaka N. O. RESEARCH ACTIVITIES OF UKRAINIAN SCIENTISTS IN POLAND DURING THE EVACUATION.....	779
Petasyuk O. I. WORLDVIEWS AND ARTISTIC BORDERS OF UKRAINE IN 2022: EMPHASIS AND SYMBOLS.....	786
Struk I. V., Sitko A. V., Semyhinivska T. H. FORMATION AND TRANSLATION OF MILITARY TERMINOLOGY DURING ACTIVE HOSTILITIES IN UKRAINE.....	791
Telna O. A. STUDENTS WITH DISABILITIES IN THE ARMED CONFLICT ZONE: HOW TO SURVIVE?.....	798
Tsarova I. V. RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014–2022): WORDS THAT HAVE ACQUIRED NEW MEANINGS.....	804
Sheliukh O. M. FEATURES OF MODERN LITERATURE ABOUT THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	812

POLITICAL SCIENCE, PUBLIC ADMINISTRATION

Bahan O. R. GEOPOLITICAL AND CIVILIZATIONAL CAUSES OF RUSSIA'S WAR IN UKRAINE 2014–2022: A HISTORICAL PERSPECTIVE.....	818
Baklanova O. H. SPIRITUAL SHACKLE OF RASHISM.....	832
Brusientseva O. A. GLOBAL CHALLENGES OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	840
Vakylenko O. V., Holubenko T. O., Ivzhenko I. B. CURRENT ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES DEVELOPMENT OF SOCIAL SERVICES IN UKRAINE.....	848
Volkovych O. Yu. THE CAUSES OF RUSSIAN AGGRESSION AS A FACTOR IN VERIFYING UKRAINE'S NATIONAL IDENTITY: INTERNAL AND EXTERNAL FACTORS.....	860
Hbur Z. V. BASES OF INFORMATIVE SAFETY OF THE STATE ARE IN THE CONDITIONS OF WAR.....	868
Hulai V. V., Bazyliuk K. F. INFORMATION AND PSYCHOLOGICAL COMPONENT OF THE HYBRYD WAR OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINTS UKRAINE (2014–2021): THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE STUDY.....	873
Demianenko B. L., Demianenko V. M. RUSCISM AS A QUASI-IDEOLOGY OF THE POST-SOVIET IMPERIAL REVENGE.....	883
Dulska I. V. THE ROLE OF THE ICT SECTOR IN REPELLING FULL-SCALE ARMED AGGRESSION AGAINST UKRAINE.....	893

Dutsiak I. Z. THE CAUSES OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR OF THE FIRST THIRD OF THE XXI CENTURY AS A SOURCE OF REFORMING UN SECURITY POLICY.....	902
Zavhorodnia Yu. V. POLITICAL CONFLICTS AS A PREREQUISITE FOR THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: MANIPULATIVE FEATURES.....	911
Ivanyshyn P. V. CAUSES OF THE WAR WITH MOSCOW AND MILITARY AND POLITICAL PROSPECTS OF UKRAINE.....	918
Kaluha V. F., Koliada O. V. THROUGH THE PRISM OF STRUGGLE FOR IDENTITY: UKRAINIAN-RUSSIAN CONFRONTATION OF THE FIRST QUARTER OF THE XXI CENTURY.....	923
Koval I. V., Kislyak L. N. FROM HISTORICAL AND SPIRITUAL UNITY OF «BROTHERLY PEOPLES» TO THE GENOCIDE OF UKRAINIANS.....	932
Kovalchuk A. Yu., Cherniavska B. V. LEGAL DETERMINATION OF STRATEGIC NARRATIVE AND STRATEGIC COMMUNICATIONS IN THE SYSTEM FOR ENSURING NATIONAL SECURITY OF UKRAINE.....	946
Kozminykh A. V. CYBER SECURITY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE HYBRID AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE (February – April 2022).....	952
Kolomiets Yu. Yu. RUSSIAN IDEOLOGICAL WAR IN UKRAINE.....	956
Kornovenko S. V. PANRUSISM – THE IDEOLOGY OF AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE.....	963
Kostiuk T. O., Voroniatnikov O. O. REVIEW OF RUSSIA'S FAILURES IN POLICYMAKING, DECISIONMAKING AND THE 2022 WAR PLANNING AND THEIR CONSEQUENCES.....	967
Kosiachenko K. E. INFORMATION AND HYBRID WAR OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE: MEANS OF CONTROL.....	973
Kuzmuk O. M., Liubchuk V. V. PROPAGANDA AS A WEAPON: SOCIAL DISCOURSE.....	976
Mahda Ye. V. THE BELARUSIAN FACTOR IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	983
Matviienkiv S. M. REGIONAL MEDIA: DEFINITION OF THE CONCEPT AND PECULIARITIES OF FUNCTIONING IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR OF 2022.....	992
Melnyk D. S. COUNTERACTION TO FINANCING OF TERRORISM IN THE CONDITIONS OF CONDUCT OF RUSSIAN FEDERATION OF HYBRID WAR AGAINST UKRAINE: ISSUES OF THE DAY AND WAYS OF DECISION.....	1000
Mustafazadeh P. T. AZERBAIJAN'S POSITION IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	1006

Oliinyk A. Yu. FAILURE OF THE POLICY OF INTEGRATIONALIZATION OF UKRAINE: POLITICAL ANALYSIS.....	1010
Pavliukh M. V. METHODS AND MEANS OF RUSSIAN-UKRAINIAN INFORMATION WAR (2014–2022): MYTHS AND RHETORICS OF PROPAGANDA.....	1017
Polovyi T. Ye. THE REPUBLIC OF BELARUS IN RUSSIAN-UKRAINIAN WAR IN 2014–2022.....	1026
Rashevska K. Ye. MODELS AND MECHANISMS OF REPARATION PAYMENTS: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND IDEAS FOR UKRAINE.....	1032
Synchak B. A. RUSSIAN MILITARY CRIMES AGAINST MASS MEDIA IN UKRAINE FOR 21 DAYS OF THE 2022 WAR.....	1042
Spivak M. V. UKRAINE'S NATIONAL SECURITY STRATEGIES: A COMPARATIVE ANALYSIS.....	1049
Ustymenko O. V. RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014–2022): CRISIS RESPONSE IN THE FIELD OF DEFENSE; PROTECTION OF THE STATE INFORMATION SYSTEM.....	1057
Khorishko L. S. STRATEGIC COMMUNICATIONS OF UKRAINE IN THE COTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	1069
Yuskiv Kh. V. SOCIAL MEDIA POLICY AGAINST RUSSIAN PROPAGANDA IN UKRAINE.....	1078

LAW

Aleksandrov M. Ye. ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF PATRIOTIC EDUCATION AS A COMPONENT OF RESISTANCE TO AGGRESSION.....	1085
Bilas I. H. INTERNATIONAL LEGAL ASPEKTS OF THE RUSSIAN FEDERATION'S AGGRESSION AGAINST UKRAINE, MECHANISMS OF COUNTERACTION AND LEGAL LIABILITY FOR THE WAR CRIMES AND GENOCIDE.....	1094
Blyzniuk V. V., Yatsenko L. D. UKRAINE'S LABOR MARKET DURING THE WAR.....	1106
Bobrov Yu., Bobrova Yu. Yu. ON THE ISSUE OF THE ORDER OF TRANSFER, FORCED ALIENATION OR EXTRACTION OF PROPERTY DURING THE LEGAL REGIME OF MARITIME.....	1114
Hloviuk I. V., Zavtur V. A. TRENDS OF CHANGES IN CRIMINAL JUSTICE IN WARTIME AND HUMAN RIGHTS.....	1123
Hnizdovska H. M. PROBLEMATIC ISSUES OF LEGAL REGULATION OF SPORT DEVELOPMENT DURING 2014–2022.....	1130
Husarov K. V. EXPENDITURE OF CHANGES IN THE CIVIL PROCEDURAL LEGISLATION OF UKRAINE DURING THE MARITIME STATE AND IMPROVING THE PROTECTION OF JUDGE'S RIGHTS.....	1138

Dankevych Yu. V. ANALYSIS OF REGULATORY LEGAL ACTS INTRODUCED DURING THE PART OF MARITIME IN UKRAINE.....	1143
Zavalna Z. V. THE ROLE OF THE CONTRACTUAL REGULATION OF PUBLIC RELATIONS DURING WARTIME: PROBLEM STATEMENT.....	1149
Karmaza O. O. PROTECTION OF THE RIGHTS AND INTERESTS OF CITIZENS IN THE CIVIL PROCESS UNDER MARTIAL LAW AND RUSSIA'S MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE.....	1156
Kobryn V. S. POLITICAL AND LEGAL PREREQUISITES OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR OF 2022.....	1165
Kohut O. V. TO THE QUESTION OF LEGAL FRAMEWORK OF MARTIAL LAW.....	1170
Kolohoida O. V., Slyvinska A. V. A SPECIAL PROCEDURE OF THE CORPORATE RIGHTS IMPLEMENTATION UNDER CONDITIONS OF MARTIAL LAW.....	1177
Kravchuk O. O., Bondarenko M. S. CRIMINALIZATION OF COLLABORATIONISM IN UKRAINE.....	1187
Kravchuk S. M. THEORETICAL-LEGAL AND PHILOSOPHICAL ASPECTS OF THE RIGHT TO LIFE AND EUTHANASIA DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR 2014–2022.....	1196
Lapkin A. V. FUNCTIONING OF COURTS AND PROSECUTOR'S OFFICE IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	1208
Lytvyn N. A., Shevchenko A. O. FEATURES OF PROVIDING ADMINISTRATIVE SERVICES UNDER MARTIAL LAW.....	1215
Mernyk A. M. VIOLATION OF THE LAWS AND CUSTOMS OF WAR BY THE ARMED FORCES OF THE RUSSIAN FEDERATION IN KHARKIV DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR REGION IN FEBRUARY-MARCH 2022 (HISTORICAL ASPECT).....	1220
Moseiko A. H. RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014–2022): LEGAL ASPECTS.....	1227
Onishchuk Yu. V. ORGANIZATIONAL AND LEGAL BASES OF ACTIVITY ADVOCACY OF UKRAINE IN MILITARY CONDITION.....	1235
Orobets K. M. CRIMINAL OFFENCES COMMITTED IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW: SOCIAL DANGER AND LEGAL CONFIRMATION.....	1240
Ostapenko O. H. POLITICAL AND LEGAL PROBLEMS OF DETERMINING THE PRECONDITIONS FOR ARMED AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION ON UKRAINE ON FEBRUARY, 24-th 2022.....	1247
Pokhylenko I. S. LEGAL REGULATION OF CULTURAL HERITAGE IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	1256

Ptashchenko D. S. FULFILLMENT OF THE OBLIGATION TO PROTECT THE FATHERLAND, INDEPENDENCE AND TERRITORIAL INTEGRITY OF UKRAINE (ARTICLE 43-1 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE: INDIVIDUAL FEATURES OF LEGISLATIVE REGULATIONS.....	1261
Romaniuk M. V., Dolhanova M. V. DEVELOPMENT OF THE REGULATORY AND LEGAL BASE OF THE SERVICE OF MILITARY CHAPLAINS OF UKRAINE.....	1268
Riabovol L. T. DOCUMENTS OF THE UNITED NATIONS AND THE COUNCIL OF EUROPE ON ENSURING THE RIGHT TO EDUCATION IN CONDITIONS OF ARMED CONFLICTS: LEVEL OF IMPLEMENTATION IN THE LEGISLATION OF UKRAINE.....	1274
Timofeieva L. Yu. CRIMINAL LAW REFORMS DURING THE WAR.....	1282
Fomina T. H., Rohalska V. V. FEATURES OF THE APPLICATION OF PREVENTIVE MEASURES IN THE STATE OF WAR.....	1289
Tsybaliuk V. S. CYBERSPACE AS A COMPONENT OF NATIONAL SECURITY: POLITICAL AND LEGAL ASPECT.....	1298
Shebanits D. M. SOME LEGAL ASPECTS OF DETERMINING AGGRESSIVE ACTIONS OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE.....	1306
Yurikov O. O. FEATURES OF THE PRE-TRIAL INVESTIGATION IN THE AREA OF COMBAT.....	1310

SOCIOPSYCHOLOGY

Atamanchuk N. M. OVERCOMING STUDENT YOUTH WITH STRESS CAUSED BY MILITARY AGGRESSION: CREATIVITY RESOURCE.....	1316
Bocheliuk V. Y., Turubarova A. V. SOCIO-PSYCHOLOGICAL FUNDAMENTALS OF ENSURING THE OPTIMIZATION OF THE PROFESSIONAL PERSONALITY READAPTATION PROCESS IN THE CONDITIONS OF PROBLEMOGENIC SOCIETY.....	1323
Vaida T. S. DESTRUCTIVE STATES AS A PERSON'S REACTIONS TO DANGEROUS FACTORS IN THE CONDITIONS OF THE IMPLEMENTED LEGAL REGIME OF THE MILITARY STATE (ON THE EXAMPLE OF THE OCCUPIED TERRITORIES OF UKRAINE, 2022).....	1333
Vorozheikin Ye. P. SOCIAL NETWORKS AND MESSENGERS AS MEANS OF CIVIL SELF ORGANIZATION DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	1341
Haponenko V. A., Korol M. O. POLITICAL AND LEGAL CHALLENGES IN THE MANAGEMENT OF MIGRATION FLOWS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS.....	1345
Hrabovska I. M., Talko T. M. THE INFLUENCE OF RELIGIOUS FUNDAMENTALISM ON THE FORMATION OF THE IMAGE OF THE AGGRESSOR IN THE CONSCIOUSNESS OF MODERN UKRAINIAN STUDENTS.....	1350

Derevyanko S. P. RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AS A THREAT TO THE EMOTIONAL WELL-BEING OF MODERN YOUTH.....	1358
Zakharenko L. M. LEGAL BASIS OF PSYCHOLOGICAL VOLUNTEERING IN UKRAINE.....	1362
Kuryliak V. V. WORLDVIEW PORTRAIT OF A UKRAINIAN REFUGEE.....	1370
Nesterenko P. O. THE ARCHETYPE OF CANNIBAL IN THE CONTEXT OF THE RELIGIOUS WORLDVIEW ASPECT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014–2022).....	1375
Panov M. S., Zhadlenko I. O. PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF SUCCESSFUL ACTUALIZATION OF PERSONALITY ADAPTATION POTENTIAL IN THE CONDITIONS OF PROBLEMOGENIC SOCIETY.....	1380
Polumysna O. O. IMAGE OF THE RUSSIAN OCCUPANTS IN UKRAINE.....	1391
Soroka I. A. THE PHENOMENON OF WAR AS THE BOOSTER OF THE VIOLENT BEHAVIOUR.....	1398
Stoliarenko O. V., Stoliarenko O. V., Mahas L. M. PSYCOLOGIC AND PEDAGOGYC ASPECTS OF SOLVING THE PROBLEMS CAUSED BY THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	1408
Khraban T. Ye. COPING BEHAVIOR OF UKRAINIAN CIVILIANS AT THE OUTBREAK OF MILITARY CONFLICT IN 2022.....	1416

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Онiщик Ю. В.

Постановка проблеми. Російське вторгнення в Україну 2022 року, яке є частиною російсько-української війни, розв'язаної Росією 2014 року, зумовило значні корективи в усіх сферах суспільного життя. У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року на всій території України було введено воєнний стан. Внаслідок цього особливого правового режиму відбулися суттєві зміни в діяльності адвокатури України – недержавного самоврядного інституту, що забезпечує здійснення захисту прав, свобод і законних інтересів людини як основної цінності правової держави. Нові обставини функціонування адвокатури України вказують на нагальну потребу дослідження організаційно-правових засад діяльності такого правозахисного суб'єкта в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам правового регулювання діяльності адвокатури України присвячені праці таких учених, як М.Р. Аракелян, Н.М. Бакаянова, Т.В. Варфоломєєва, Т.Б. Вільчик, М.В. Завальний, С.С. Калинюк, П.В. Кучеревський, О.Д. Святоцький, І.Я. Семенюк, Л.В. Тацій, Є.Ф. Шкребець, О.Г. Яновська та ін. Проте через недостатню розробленість організаційно-правових засад діяльності адвокатури України в умовах воєнного стану практична значущість цього питання є сьогодні актуальною.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особливості функціонування адвокатури України в умовах воєнного стану.

Постановка завдання. Метою є визначення сутності та особливостей організаційно-правових засад діяльності адвокатури України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адвокатура характеризується: як елемент правової системи України, а правозахисна діяльність адвокатів як частина юридичної практики в цій правовій системі, як і діяльність правотворча, правозастосовча та правоохоронна; як особливий правозахисний інститут громадянського суспільства, який представляє інтереси цього суспільства перед державою, взаємодіє з державою і водночас протистоїть державі в особі її органів з питань захисту прав та свобод людини і громадянина, зокрема в судових органах; як професійна організація адвокатів зі спеціальним статусом, яка діє на засадах

самоврядування і через яку реалізуються права юриста на заняття адвокатською діяльністю¹. Основне призначення адвокатури – захист прав, свобод і законних інтересів людини в усіх сферах життя. Однак з моменту масштабної збройної агресії Росії та введення воєнного стану на території України змінилися умови щодо реалізації ключової мети інституту адвокатури.

В умовах воєнного стану припинено функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України², а саме: Державного реєстру речових прав на нерухоме майно; Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань; Автоматизованої системи виконавчого провадження та Єдиного реєстру боржників; Державного реєстру обтяжень рухомого майна; Державного реєстру актів цивільного стану; Електронного реєстру апостилів. Призупинено доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень та сервісів «Стан розгляду справ» та «Список справ, призначених до розгляду». Суди, де це можливо, працюють у штатному режимі. Водночас забезпечити стабільну та безперебійну роботу всіх судів в умовах війни вкрай складно. Для прикладу, довоєнна статистика свідчить, що щодня до Єдиного державного реєстру судових рішень вносились близько 30 тис. судових рішень, тоді як зараз, за даними Голови Ради суддів України, цей показник складає близько 11 500 судових рішень на день. З початку війни десятки судів у різних областях України, де ведуться бойові дії, були вимушені припинити роботу³. При цьому Російська Федерація, бомбардуючи населені пункти України, зруйнувала 4% від загальної кількості приміщень судів (29 приміщень судів зазнали критичних ушкоджень,

¹ Аракелян М.Р. Інститут адвокатури у правозахисній діяльності сучасної Української держави. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Випуск 3. С. 8.

² Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.04.2022).

³ Судові засідання в умовах війни. Які справи розглядають та в якому порядку. URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/sudovi-zasidannya-v-umovah-viyni-yaki-spravi-rozglyadayut-ta-v-yakomu-poryadku.html> (дата звернення 20.04.2022).

З приміщення судів повністю зруйновані⁴. Слід також зазначити, що чимало адвокатів та суддів приєдналися як до Збройних сил України, так і до сил територіальної оборони та інших формувань та зі зброєю в руках захищають Україну.

На період запровадження воєнного стану Національна асоціація адвокатів України, яка об'єднує всіх адвокатів України та функціонує з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, змушена працювати в дистанційному режимі.

Насамперед, варто відмітити, що Радою адвокатів України прийнято ряд важливих організаційних рішень до кінця дії режиму воєнного стану, згідно яких: з метою захисту адвокатів закрито для публічного доступу інформацію про їхні адреси, мобільні телефони, фотографії, соцмережі, розміщені в Єдиному реєстрі адвокатів України⁵; не вважати порушенням вимог щодо несумісності проходження військової або альтернативної (невійськової) служби адвокатами та не застосовувати таку підставу для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності⁶; призупинено дію вимог про обов'язкове підвищення кваліфікації адвокатів не менше 16 годин щороку та на рівні 10 залікових балів за рік⁷; дозволено радам адвокатів регіону, на підставі прийнятих радою адвокатів регіонів рішень, видавати посвідчення адвокатів України вставленого Радою адвокатів України зразка, без багатуступеневого захисту від підробок⁸; надано можливість Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури і Дисциплінарним палатам регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури проводити засідання дистанційно – в режимі відео-

конференції⁹; дозволено звертатися з відповідними листами і скаргами до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону через офіційні електронні адреси зазначених органів, а також здійснювати офіційне листування, направляти рішення, відповіді та інші документи шляхом електронного документообігу¹⁰; спрощено вимоги до складання кваліфікаційного іспиту – тимчасово дозволено допуск до складання кваліфікаційних іспитів без надання довідки про несудимість і документів про володіння українською мовою¹¹; змінено вимоги до стажистів, які мобілізовані або призвані до лав Збройних сил України¹².

Значну роботу Національною асоціацією адвокатів України проведено щодо надання безоплатної правової допомоги особам, які потребують тимчасового захисту, за кордоном. Свого часу Національною асоціацією адвокатів України були створені представництва за кордоном з метою вдосконалення її діяльності в міжнародному просторі. Завдяки цьому вдалося налагодити діяльність адвокатів з надання безоплатної правової допомоги у Бельгії, Болгарії, Іспанії, Канаді, Литві, Німеччині, Польщі, Румунії, Словаччині, Угорщині, Фінляндії, Франції, Швейцарії. В деяких країнах створені списки адвокатів за спеціалізацією, які надають безкоштовні юридичні консультації. Деякі юридичні компанії надали можливості для працевлаштування українських адвокатів. Наприклад, у Польщі визначено процедуру доступу для заняття адвокатською діяльністю. Для внесення до списку адвокатів необхідна довідка про те, що іноземний адвокат зареєстрований в Україні як особа, уповноважена на здійснення адвокатської діяльності. До заяви також має додаватися завірена копія доку-

⁴ Громадянам має бути забезпечений доступ до правосуддя в умовах воєнного стану. URL: <http://www.golos.com.ua/article/357628> (дата звернення 20.04.2022).

⁵ Про закриття для публічного доступу персональних даних адвокатів у Єдиному реєстрі адвокатів України на період запровадження воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 2 березня 2022 року № 22. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-02-r-shennya-rau-22_62443775bdf77.pdf (дата звернення 20.04.2022).

⁶ Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 3 березня 2022 року № 24. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf (дата звернення 20.04.2022).

⁷ Про призупинення дії пунктів 19, 20 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України на період дії воєнного стану в Україні: рішення Ради адвокатів України від 16 березня 2022 року № 30. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-16-r-shennya-rau-30_62443a81789d9.pdf (дата звернення 20.04.2022).

⁸ Про особливості видачі радами адвокатів регіонів посвідчень адвокатів України у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 16 березня 2022 року № 31. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-16-r-shennya-rau-31_62443af4cde30.pdf (дата звернення 20.04.2022).

⁹ Про внесення змін та доповнень до Регламенту ВКДКА, Регламенту КДКА регіону та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: рішення Ради адвокатів України від 25 березня 2022 року № 34. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-34_625694d14f74f.pdf (дата звернення 20.04.2022).

¹⁰ Там само.

¹¹ Про особливості допуску до складання кваліфікаційного іспиту в період воєнного часу: рішення Ради адвокатів України від 25 березня 2022 року № 35. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-35_6245bdd262d0d.pdf (дата звернення 20.04.2022).

¹² Про внесення змін до Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: рішення Ради адвокатів України від 25 березня 2022 року № 38. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-38_6245be948002c.pdf (дата звернення 20.04.2022); Про деякі питання пов'язані з проходженням стажування у період воєнного часу: рішення Ради адвокатів України від 25 березня 2022 року № 39. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-39_6245befdf4ab.pdf (дата звернення 20.04.2022).

мента, що підтверджує громадянство заявника¹³. Отже, за допомогою Національної асоціації адвокатів України створено умови для надання безоплатної правової допомоги адвокатами різних держав, що дало змогу забезпечити максимальний рівень реалізації законних прав, свобод і законних інтересів українців на територіях іноземних країн.

Ще один напрям діяльності адвокатури України – участь у обговоренні проектів законів. Національною асоціацією адвокатів України висловлені офіційні позиції щодо законопроектів № 6454-д¹⁴ та № 7183¹⁵.

Так, Національною асоціацією адвокатів України прийнято рішення стосовно неприйнятності окремих положень законопроекту № 6454-д «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо дотримання розумних строків кримінального провадження)», який спрощує відсторонення адвоката у кримінальних провадженнях та заміну його на адвоката безоплатної правової допомоги¹⁶. Національна асоціація адвокатів України вважає, що пропонувані зміни до Кримінального процесуального кодексу України у порушення Конституції України передбачають суттєві обмеження права кожного на професійну правничу допомогу, вільний вибір захисника та фактично нівелюють роль адвокатів під час судового розгляду кримінальних проваджень, що передбачена як національним законодавством, так і міжнародними стандартами захисту прав людини. Фактично, застосовано небезпечний підхід, за якого процесуальні права адвоката інтерпретуються як можливості перешкоджати винесенню судових рішень у кримінальних провадженнях у розумні строки, а роль адвоката розтлумачується як завідомо деструктивна для здійснення правосуддя. Натомість, законопроектом пропонується розширити права правоохоронних органів. Зокрема, ідеться про фактичне скасування конституційних гарантій таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції шляхом виключення необхідності отримання правоохоронними органами дозволу

суду для доступу до інформації, яка захищена цими гарантіями. Це суперечить статті 3 Конституції України, якою передбачено, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинні чи з'ясувати істину під час розслідування кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Аналогічний характер має пропозиція надати право оперативним підрозділам органів дізнання виконувати рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, до яких відноситься, зокрема, накладення грошового стягнення, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, відсторонення від посади. Не зрозуміло, для чого вказані органи наділяти такими повноваженнями без судового контролю. Така новела суперечить численним нормам чинного Кримінального процесуального кодексу України, які встановлюють запобіжники для зловживань з боку правоохоронних органів.

При цьому було порушено процедуру розробки законопроекту, який безпосередньо стосується професійних прав і гарантій адвокатської діяльності, яка відбулася без залучення до дискусії Національною асоціацією адвокатів України як єдиної професійної організації адвокатури. Такий порядок внесення змін до профільного законодавства передбачений ключовими міжнародними документами, які гарантують незалежність адвокатської професії й адвокатського самоврядування. Наслідками прийняття цього законопроекту можуть стати такі небезпечні явища, як відновлення практик репресивного правосуддя, руйнування основ змагальності судового розгляду та рівності його учасників. Запропоновані зміни до кримінального процесу призведуть до масових порушень конституційних прав і свобод людини, які далі будуть оскаржуватися громадянами України до Європейського суду з прав людини. У зв'язку з цим Національна асоціація адвокатів України закликала народних депутатів утриматись від прийняття цього законопроекту у другому читанні та в цілому.

За результатами здійсненого правового аналізу проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану» (№ 7183) Національна асоціація адвокатів України загалом схвально оцінила запропоновані зміни та вважає їх такими, що заслуговують на підтримку. Водночас зауважено, що окремі положення проекту Закону України потребують доповнення. Так, Комітет з кримінального права та процесу вніс свої пропозиції стосовно статті 615 Кримінального процесуального кодексу України задля забезпечення

¹³ Офіційна сторінка Національної асоціації адвокатів України у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/UkrainianNationalBarAssociation/> (дата звернення 20.04.2022).

¹⁴ Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо дотримання розумних строків кримінального провадження): проект Закону України від 20 грудня 2021 року № 6454-д. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73486 (дата звернення 20.04.2022).

¹⁵ Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану): проект Закону України від 20 березня 2022 року № 7183. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7183&skl=10 (дата звернення 20.04.2022).

¹⁶ НААУ закликає парламент утриматися від прийняття законопроекту № 6454-д. URL: <https://unba.org.ua/news/7363-naau-zaklikae-parlament-utrimatisya-vid-prijnyattya-zakono-proektu-6454-d.html> (дата звернення 20.04.2022).

рівності сторін у судовому провадженні та запобігання утворенню недобросовісних прогалин чи колізій у Законі. У зв'язку з цим Національна асоціація адвокатів України просить врахувати пропозиції, внесені Комітетом з кримінального права та процесу¹⁷.

Під час воєнного стану адвокатура надавала фінансову допомогу Збройним силам України, адвокатам та їхнім сім'ям, постраждалим внаслідок воєнних дій в Україні.

З початку березня 2022 року Національна асоціація адвокатів України створила Опікунську раду, яка приймає рішення про надання допомоги за визначеними критеріями, розподіляючи допомогу у порядку першої, другої і третьої черги. В першу чергу благодійна допомога надається: адвокатам та (або) членам їх сімей, що загинули внаслідок воєнних дій на території України з 24.02.2022; адвокатам та (або) членам їх сімей, що отримали тяжкі тілесні ушкодження внаслідок воєнних дій на території України з 24 лютого 2022 року; адвокатам та (або) членам їх сімей, що повністю втратили житло внаслідок воєнних дій на території України з 24 лютого 2022 року, яке слугувало місцем постійного проживання, у випадку неможливості подальшого проживання в ньому через значний ступінь руйнування та відсутність іншого придатного до проживання житла; самотнім адвокатам старше 70 років, які не мають змоги евакуюватись або евакуювані, але не мають засобів до існування. В другу чергу благодійна допомога надається: адвокатам та (або) членам їх сімей, чиє житло частково зруйновано внаслідок воєнних дій на території України, починаючи з 24 лютого 2022 року, та потребує відновлення з можливістю подальшого проживання; адвокатам та (або) членам їх сімей, що отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості внаслідок воєнних дій на території України з 24 лютого 2022 року; адвокатам, які є батьками-одиначками та не мають засобів до існування внаслідок початку воєнних дій на території України з 24 лютого 2022 року та за відсутності доходу. В третю чергу благодійна допомога надається: адвокатам та дітям адвокатів, які потребують постійного прийому життєво необхідних лікарських препаратів та не мають засобів для придбання таких препаратів. Для отримання благодійної допомоги адвокатам, які постраждали внаслідок воєнних дій на території України, потрібно звернутися із заявою у довільній формі на електронну адресу orekun@unba.org.ua. До заяви рекомендовано долучати документи, інформацію на підтвердження фактів, викладених в заяві. Загалом з початку березня 2022 року, коли була створена Опікунська рада, розглянуто

понад 250 заяв від адвокатів, які постраждали внаслідок воєнних дій в Україні¹⁸.

Завдяки підтримці міжнародних партнерів Національна асоціація адвокатів України отримала понад 6 млн. грн. для адвокатів, які постраждали внаслідок воєнних дій¹⁹. Кошти, що надходили на рахунки Національної асоціації адвокатів України в якості благодійної (гуманітарної) допомоги, в повному обсязі спрямовувалися на рахунок Всеукраїнської благодійної організації «Благодійний фонд допомоги адвокатам», яким уповноважена була розпоряджатися Опікунська рада. Також органами адвокатського самоврядування надано грошову допомогу Збройним Силам України на суму понад 5 млн. грн.²⁰.

Аналогічна робота здійснювалася відповідними радами адвокатів регіонів, у тому числі в таких напрямках як гуманітарна допомога, волонтерська діяльність, матеріальна допомога на потреби армії та територіальній обороні, надання адвокатам із сусідніх регіонів приміщення для роботи. В деяких регіонах адвокати працювали при військових адміністраціях, які займалися митним і супровідним оформленням гуманітарних вантажів, протидіяли дезінформації щодо нападу російських військ на Україну, сформовано реєстр адвокатів, які готові долучитися до збору доказів військової агресії у міжнародних судах та реєстр адвокатів, які напряму комунікують з військовими адміністраціями і надають їм професійну правничу допомогу²¹.

Доцільно також зазначити, що Вищою школою адвокатури Національної асоціації адвокатів України було запроваджено нові безкоштовні курси з міжнародного гуманітарного і міграційного права, які надали допомогу адвокатам засвоїти актуальні знання і практичні навички саме за обставин воєнного стану.

Поряд з цим, зауважимо, що в умовах воєнного стану реалізація такого пріоритетного завдання адвокатури як представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах була ускладнена. Це зумовлено проблемою здійснення правосуддя. В умовах воєнного стану відсутні гарантії доступу

¹⁸ Опікунська рада надала матеріальну допомогу родинам двох загиблих адвокатів. URL: <https://unba.org.ua/news/7378-opikuns-ka-rada-nadala-material-nu-dopomogu-rodinam-dvoh-zagiblih-advokativ.html> (дата звернення 20.04.2022).

¹⁹ Завдяки підтримці іноземних колег НААУ зібрала понад 6 млн гривень для постраждалих адвокатів. URL: <https://unba.org.ua/news/7336-zavdyaki-pidtrimci-inozemnih-koleg-naau-zibrala-ponad-6-mln-griven-dlya-postrazhdalih-advokativ-valentin-gvozhdij.html> (дата звернення 20.04.2022).

²⁰ Адвокатура засуджує військові дії проти українських громадян – рішення РАУ. URL: <https://unba.org.ua/news/7328-advokatura-zasudzhuje-vijs-kovi-dii-proti-ukrains-kih-gromadyan-rishennya-RAU.html> (дата звернення 20.04.2022).

²¹ Ради адвокатів регіонів під час воєнного стану надають допомогу у посиленому режимі. URL: <https://unba.org.ua/news/7343-radi-advokativ-regioniv-pid-chas-voennogo-stanunadayut-dopomogu-u-posilenomu-rezhimi.html> (дата звернення 20.04.2022).

¹⁷ НААУ висловила пропозиції до проекту Закону України № 7183. URL: <https://unba.org.ua/news/7364-naau-vislovila-propozicii-do-proektu-zakonu-ukraini-7183.html> (дата звернення 20.04.2022).

до правосуддя, які охоплюються такими питаннями, як інформування учасників про судові засідання, проведення судового засідання, участі у судовому засіданні тощо. Доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень, сервісів «Стан розгляду справ» та «Список справ, призначених до розгляду» тимчасово призупинено з мотивів безпеки, а суди здійснюють правосуддя за відсутності загрози життю та здоров'ю учасників справи. Про дату та час судових засідань можна дізнаватися в оперативному порядку за телефонами суду чи з використанням інших засобів зв'язку. Реалії воєнного стану у більшості випадків унеможливають застосування учасниками судового провадження (сторони, треті особи, представники та інші особи) засобів зв'язку (мобільний зв'язок, інтернет-ресурс та інше)²².

З початком агресії російських військ проти України адвокатська професія переживає одну з найскладніших криз в новітній історії. Українські адвокати залишились майже без заробітку, адже судове представництво – один з основних видів адвокатської діяльності в Україні. Залишились без роботи і ті адвокати, які були вимушені виїхати за кордон. Незважаючи на те, що іноземні адвокатури, які розробили онлайн платформи, де пропонували працевлаштування адвокатам або безоплатне користування офісними приміщеннями, через особливості європейського законодавства та зна-

²² РАУ закликала уточнити процедури розгляду справ у цивільній, адміністративній та господарській юрисдикціях під час воєнного стану. URL: <https://unba.org.ua/news/7329-rau-zaklikala-utochniti-proceduri-rozglyadu-sprav-u-civil-nij-administrativnij-ta-gospodars-kij-yurisdikciyah-pid-chas-voen-nogo-stanu.html> (дата звернення 20.04.2022).

ння мови лише одиниці змогли здійснювати адвокатську практику у тих країнах, де перебували²³.

Висновки

Військова агресія Російської Федерації проти України стала серйозним випробуванням для всієї Української держави. В умовах воєнного стану адвокатура України здійснювала діяльність у таких напрямках: прийняття організаційних рішень до кінця дії режиму воєнного стану; організація надання безоплатної правової допомоги особам, які потребують тимчасового захисту, за кордоном; надання безоплатної правової допомоги особам на території України; участь у обговоренні проектів законів, які стосуються професійних прав і гарантій адвокатської діяльності; благодійна допомога Збройним силам України, територіальній обороні, адвокатам та їхнім сім'ям, постраждалим внаслідок воєнних дій в Україні; гуманітарна допомога; волонтерська діяльність; надання адвокатам із сусідніх регіонів приміщення для роботи; протидія дезінформації щодо нападу російських військ на Україну; надання адвокатам нових безкоштовних курсів з міжнародного гуманітарного і міграційного права. Реалії воєнного стану унеможливили ефективно здійснювати такий вид адвокатської діяльності як представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах. Для ефективного здійснення діяльності адвокатури доцільно на законодавчому рівні регламентувати окремі її напрямки в умовах воєнного стану.

²³ Лідія Ізовітова закликала європейських колег сприяти українським адвокатам у доступі до практики за кордоном. URL: <https://unba.org.ua/news/7385-lidiya-izovitova-zaklikala-evropejs-kih-koleg-spriyati-ukrains-kim-advokatam-u-dostupido-praktiki-za-kordonom.html> (дата звернення 22.04.2022).

Інформація про автора:

Оніщик Юрій Віталійович,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри приватного та публічного права

Київський національний університет технологій та дизайну

2, вул. Немировича-Данченка, Київ, 01011, Україна

Information about the author:

Onishchuk Yuriy Vitaliiovich,

Doctor of Laws, Professor,

Professor at the Department of Private and Public Law

Kyiv National University of Technologies and Design

2, Nemirovich-Danchenko str., Kyiv, 01011, Ukraine

**THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR
(2014–2022): HISTORICAL, POLITICAL,
CULTURAL-EDUCATIONAL, RELIGIOUS,
ECONOMIC, AND LEGAL ASPECTS**

Scientific monograph

Izdevniecība “Baltija Publishing”
Valdeķu iela 62 – 156, Rīga, LV-1058

Iespests tipogrāfijā SIA “Izdevniecība “Baltija Publishing”
Parakstīts iespiešanai: 2022. gada 2. jūnijs
Tirāža 150 eks.